

Shirin Neshat: İnsanlara nasıl hissedeceklerini anlatmak sanatçının işi değil

İranlı sanatçı Shirin Neshat'ın Öfke sergisi Dirimart Pera'da devam ediyor. Sergi, çift kanallı bir video yerleştirmesi ve siyah beyaz fotoğraflar eşliğinde; farklı inanç, etnik köken ve kültürel geleneklere sahip kadınları seyirciyle buluşturuyor

Eserlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kimlik, aidiyet, feminizm, kadın bedeni, utanç, siyasi rejimler, dini ideolojiler gibi toplumsal meselelere eğilen, yaşamını ve üretimini New York'ta sürdüren dünyaca ünlü İranlı fotoğraf sanatçısı Shirin Neshat, Dirimart Pera'da devam eden Öfke sergisiyle Türkiye'de. Çift kanallı bir video yerleştirmesi ile siyah-beyaz bir fotoğraf serisinden oluşan bu sergi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine özellikle dikkat çekiyor. Sergideki video çalışması genç bir İranlı kadının psikolojik ve duygusal yolculuğunu seyirciye aktarsa da, Neshat bu serginin yalnızca İranlı kadınlarla değil dünya üstündeki tüm kadınlarla konuştuğunun altını çiziyor.

"Öfke aracılığıyla anlatmaya çalıştığım bir kadının mağduriyetinin protestolara yol açtığı hikayesi, Mahsa Amini'nin ölümünden sonra yaşananlarla bire bir paralel olması bakımından gerçekten tekinsiz"

Oksijen

İktidarların kadın bedenini kontrol altına alma çabasına karşı bir isyan olan Öfke sergisi, İranlı şair Furuğ Ferruhzad'ın şiirlerinin kaligrafik el yazısıyla işlendiği bu farklı kadın portreleri de yer veriyor ve bu etkileyici portreler güzellik, onur, güven ve gurur hisleriyle birlikte acı, savunmasızlık ve travma gibi duyguları da aktarıyor. Dünyanın en prestijli film festivallerine katılan, Venedik ve Kwangju gibi dünyaca ünlü bienallerden ödülle dönen, Viyanadan New York'a, İstanbul'dan Berlin'e birçok sergiye imza atan Shirin Neshat ile tüm bunları konuştuk.

Uzun zamandır ilk kez merceğinizi Orta Doğu'ya çevirdiniz ve İran'daki cinsel saldırı ve esaret konusuna bakıyorsunuz. Sanırım uzun zamandır yaptığınız en politik çalışma bu, neden şimdi? Sizi bu proje üzerinde çalışmaya iten veya ilham veren şey neydi? Bunun hikayesi nedir?

Şu çok doğru ki neredeyse son on yıldır Land of Dreams'te Mısır'dan Azerbaycan'a, Amerika'ya, başka kültürlerle dair çalışmalar yapmaya karar vermiştim. Benim bakış açım şuydu: Ben İranlı olduğuma göre, konu neyle ilgili olursa olsun, eser de 'İranlı' olacaktı. Ve Land of Dreams'te (Düşler Ülkesi) konu benim Amerikan toplumuna bir göçmen gibi görünmemle ilgiliydi. Ancak 2022'nin başlarında şöyle bir şey oldu: İsveç'te yakalanıp tutuklanan, İranlı çok kötü şöhretli bir savcının duruşmasını dinlemeye dalmıştım. Uluslararası mahkeme tarafından yargılanıyordu. Ve yaşları 14'ten 20'ye kadar, 3000'den fazla genç İranlı siyasi mahkumun katledilmesinden sorumluydu. Ve bu siyasi tutukluların ailelerinin çok sayıda ifadesi vardı. Birçoğu, çocuklarının cinsel saldırıya uğradığını ve bazı çocukların tecavüze uğradığını anlattı. Hatta bazıları daha sonra intihar bile etmişti. Günlerce süren bu davada hikayeleri dinlemeye kendimi çok kaptırmıştım. Ayrıca farklı zamanlarda İran'da hapiste olan birçok İranlı kadın tanıdığımı da belirtmek isterim. Bana kadınların sorguya çekilmek ve cinsel saldırı için götürüldükten sonra geri döndüklerinde nasıl sessizce oturduklarını anlatmışlardı. Sürekli bir köşede oturuyor ve konuşmuyorlarmış. Ve bazıları sonradan intihar etmiş. Yani hapisanede bir mahkumun iradesini kırmanın en iyi yolunun -ister erkek, ister kadın olsun- bu her ne kadar İran'a özel bir durum olmasa da, tecavüz ve cinsel saldırı olması, bunun bir insanı tamamen parçalaması... O kadar travmatize oluyorlar ki bir türlü üstesinden gelemiyorlar. İşte bu yüzden intihar ediyorlar. Bu yüzden, siyasi hapisanede cinsel saldırıya uğrayan bir kadının, artık özgür bile olsa psikolojik durumu hakkında gerçekten çok düşünüyordum. Kendi işlerime geri dönecek olursam, benim kendi ülkeleri dışında yaşayan İranlı kadınlar, Amerika'da yaşayanlar hakkında pek çok çalışmam var. Öfke'deki bu karakteri İran'dan çıkardım ve temelde hiçbir bağlantısının olmadığı bir toplumda yaşadığını hayal ettim. Hâlâ geçmişte yaşıyor. Yani Öfke aslında vücuduna olanlar ve yaşadıkları yüzünden delirmiş bir kadın hakkında oldukça stilize, çok sürrealist, kurgulanmış bir anlatı. Dolayısıyla bu savcının duruşmasından gerçekten etkilenerek yaptığım bir iş oldu. Ama şunu da söylemeliyim ki 2022, Eylül'ündeki (Mahsa Amini'nin öldürülmesinin ardından başlayan) "Woman, Life, Freedom" hareketinden önce yapılmıştı. Biz 2022 yılının haziran ayında yapmıştık çekimi.

Oksijen

Ana, Öfke Serisi, 2023, Digital c-baskı

Önceki röportajlarınızda öfkeyi serbest bırakmak istediğinizi belirtmişsiniz. Bu nereden kaynaklanıyor?

44 yılı aşkın süredir bir hükümetin esaretinde olan bir milletiz. Ve bu hükümet temelde kaderimizi ülkenin içerisinde belirli sorunlarla karşı karşıya kalanlar üzerinden tanımladı. Mesela baskı, ifade özgürlüğünün olmaması, hareket etme, dışarı çıkma özgürlüğünün olmaması gibi... Ancak ülkenin dışarısında yaşayan insanlar için bu kendi evlerine ve ailelerine erişimlerinin olmaması anlamına geliyor. Dolayısıyla ben de dahil olmak üzere, kadın olarak, erkek olarak, İran vatandaşı olarak, diasporada veya içeride hepimizin farklı şekillerde acı çektiğini düşünüyorum. Mesela ben yanlış bir şey yapmadım ama bir sanatçı olarak geriye dönüp ailemi veya evimi göremedim. Dolayısıyla bu tür bir faşist diktatörlüğün insanların hayatlarını nasıl kontrol ettiği konusunda çok fazla öfke var. Yani hepimiz bu hükümetin bir nevi tutsağı ve kurbanıyız. Yani öfke bireyselden kolektif düzeye doğru geliyor.

Oksijen

“Cevabı veren değil soruyu soran bir çalışma yapmayı seviyorum”

Her iki yeni eserinizde de size özgü motifler var ama aynı zamanda daha önceki çalışmalarınızı hatırlatan bir doğrudanlık da seziyorum. Hem tekniğiniz hem de ana motivasyonlarınız açısından aralarındaki en büyük farklar ve benzerlikler nelerdir? İlham, kaynaklar, sorunlar? Kendi sanatınızı nasıl tanımlarsınız?

Her şeyden önce, bunun çok doğru bir gözlem olduğunu düşünüyorum; bir bakıma bu çalışma benim ilk çalışmam olan Women of Allah (Allah'ın Kadınları) gibi, çok güçlü bir şekilde politik olarak yüklü. Ama bu hâlâ çok belirsiz çünkü konu benim işim olduğunda -bunu her zaman söylemişimdir- her ne kadar her zaman politik olarak yüklü olsa da, bir taraf tutmamaya çalışıyorum. Ve asla cevabı veren değil soruyu soran bir çalışma yapmayı seviyorum. Örneğin Öfke, hapisanedeki cinsel saldırı dehşetini çerçevelese de, erkeklerin oradaki kadın karaktere dokunduğunu hiç göstermedim. Yani bu, insanların yorumunu kontrol etmekten kasıtlı olarak uzak durmaktır. Kendi kendilerine karar vermelerini istiyorum. Ve sanırım Allah'ın Kadınları'nda da aynı şey vardı. İran devrimiyle ilgiliydi. Devrimin temelleri, İran'ı dönüştüren fanatizm hakkında çok ama çok önemli soruları gündeme getirdi. Ama hiçbir zaman bunun iyi ya da kötü olduğunu söylemedi. Bu yüzden saldırıya uğradım çünkü insanlar tarafsızlığından çok rahatsızdı. Ve bence bu son çalışma olan Öfke de saldırıya maruz kaldı çünkü insanlar düşüncelerimi daha doğrudan söylememi istiyordu. Ama bence bir sanat eserinde, özellikle benim için, insanlara nasıl hissedeceklerini ya da iyiyi kötüyü nasıl ayırt edeceklerini anlatmak sanatçının işi değil. Bu kişilerin kendi görevidir. Son olarak, sanatsal açıdan karışıklıklar hakkında. Diğer tüm çalışmalarımda kadın-erkek şiddeti, din ve mistisizm ve birçok farklı çelişki türleri var. Ve bu işte de, bir erkek bakışı, sonra da kadın bakışı var. Bu iki kanal insanların kimin bakış açısına baktıklarını anlamalarını sağlamak üzere kurgulandı. Bu kadının kırılğanlığının yanında tüm yüzüne kazınan şiddet ve vahşet ile üniformalı erkeklerin vücut hatları var. Yani semboller göndermek, ancak izleyicilere videonun editörleri olma ve hangi tarafa baktıklarına ve bunun ne anlama geldiğine dair kendilerine karar verme seçeneğini veren bir anlatı yaratıyor.

Daniela, Öfke Serisi, 2023, Digital c-baskı

Oksijen

Öfke, Brooklyn sokaklarında çekilen 18 dakikalık bir filmin eşlik ettiği bir fotoğraf serisinden oluşuyor. Çalışmanız hem İran'da yaşananlar hem de Batı'da yaşayanların göçmen deneyimleri üzerinden kadın hakları ve baskısını ele alıyor. İki farklı ülkeden ve farklı geçmişlerden kadınlar bunlar. Nasıl tanışıyorlar? Nerede ayrılıyorlar? Nasıl dans ediyorlar? Birlikte ne tür bir şarkı söylüyorlar? Yani mecazi olarak... Hepsi göçmen olan ve aynı zamanda batıdan ve İran'dan gelen insanlar olarak.

Aslında öncelikle şunu söylemeliyim ki Öfke aracılığıyla anlatmaya çalıştığım mağdur bir kadının mağduriyetinin protestolara yol açtığı hikâyesi, daha sonra Masa Amini'nin ölümünden sonra yaşananlarla birebir paralel olması bakımından gerçekten tekinsiz. Onun ölümü ve cinayeti, "Women, Life, Freedom" devrimine neden oldu. Ancak bu sezgisel olarak gerçekleşen bir şeydi. Ve apaçık ki benim deneyimim sürgünde olan birininki. Bir göçmen olarak etrafım sadece İranlılar tarafından çevrelenmiyor. Ben film çektiğimiz yerde yaşıyorum ve orada yaşayan insanların çoğu, çok az İngilizce konuşan İspanyol kökenliler ve diğer göçmenlerden oluşuyor. Bu anlatı için bu fikri tasarlamaya çalışırken şunu düşündüm: Eğer karakterim İran dışındaysa ve bir göçmense, yoksulsa, burada yaşıyor olurdu. Ve eğer o bir gün delirirse, manik depresyon ya da başka bir akıl hastalığı olan insanların yaptığı gibi, sokağa çıplak çıkabilir ki bu da bipolar hastalığı olan arkadaşlarımdan birinin başına gelmişti, peki o zaman ne olacaktı? İnsanlar onun deli olduğunu mu düşüneceklerdi yoksa ona yardım etmeye mi çalışacaklardı? Ve işte bu noktada, New York'ta ya da ABD'de göçmen olmanın, -özellikle de benim için- güzelliğinin, etrafımın çok çalışkan ve mücadeleci olan diğer göçmenlerle çevrili olması olduğunu düşündüm. Birçoğu yasa dışı işçi ve benim kim olduğuma dair hiçbir fikirleri yok. Ama bu topluluğu biz yaratıyoruz ve bazı yönlerden, Manhattan'da sadece beyazların olacağı bir yerden çok daha fazla insanlık olduğunu düşünüyorum. Ve orada yaşamaktan her zaman mutlu olduğumu düşünüyorum çünkü orada yaşayan herkesin bir şekilde, bir dereceye kadar acı çektiğini düşünüyorum. Ve eğer onun gibi birini görürlerse, kesinlikle onu kurtarmaya giderler ve sadece ona yardım etmekle kalmazlar, aynı zamanda bu onlara kendi acılarını, ırkçılığı, yoksulluğu, ayrımcılığı ve her türlü şeyi hatırlatır. Yani aslında oradaki protestonun Brooklyn'deki göçmen azınlık topluluğunda yaşama deneyiminin bir ifadesi olduğunu düşünüyorum. Sadece kendi insanlarıyla çevrili olmanın ve aynı dili konuşmanın nasıl bir şey olduğunu bile bilmiyorum. Ben de bu tür bir sürgüne dair kendi deneyimimi bu filme aktarmaya çalıştım.

"İranlı kadınların dünyaya örnek teşkil ettiğini düşünüyorum"

İçinde bulunduğumuz dönemde kadın hakları hareketini nasıl görüyorsunuz? Hâlâ ilerlemek için uzun bir yolumuz var mı? Geriye mi, ileriye mi doğru bir hareket içindeyiz?

Bence bu hangi kültürden bahsettiğimize bağlı; Türkiye mi, İran mı yoksa Amerika mı? Şaşırtıcı bir şekilde, kadınların en çok bir duvara karşı olduğu kültürlerin isyan etme ve değişim getirme ihtimalinin daha yüksek olduğuna güçlü bir şekilde inanıyorum. İran'da da bunu gördük. Ve aslında her ne kadar "Women, Life, Freedom" hareketini hükümet bastırmış gibi görünse de kadınla olan mücadeleyi kaybetmiş durumda. Peçesiz olmak isteyen her kadın peçesizdir. Benim düşüncem şu ki, İran ve Türkiye gibi, Batı ve Doğu arasında çok kutuplaşmış bir toplumla karşı karşıya kalan yerlerde kadınlar bunu çözebilir.

Oksijen

Ve bunu Türkiye’de görüyorum. Çünkü burada bu iki aşırı kutup arasında hoşgörü var. Maalesef İran’da bu yok. Dolayısıyla İran kadınları her zaman savaşmak zorunda çünkü çoğunluk dindar değil ama özgürce yaşayabilenler dindar olanlar. Ama şimdi Batı’dan bahsederken İranlı kadınların dünyaya örnek teşkil ettiğini düşünüyorum. Avrupa’da ve ABD’de ise, kadınların erkeklerle olan ilişkisi açısından her zaman bir eşitlik ya da bir tür denge varmış gibi görünüyor, ama gerçekte değil. Çok fazla ayrımcılık var ama o kadar da aşırı olmadığından kadınlar bunu kabul ediyor. Bence ülkeden ülkeye değişiyor. Benim için İran’da, İran kadınları değişim için en iyi umut çünkü onlar bu kadar meydan okuyanlar. Ve yine, Türkiye’nin yeni neslinin kim olmak istediklerine nasıl karar verdikleri ve seçim yaptıklarına dair harika bir örnek olduğunu düşünüyorum.

Videoda cinsel saldırıya uğrayan mahkum kadınların hikayesi anlatılıyor. Önceki röportajlarınızdan birinde Stockholm sendromundan ve buna nasıl takıntılı olduğunuzdan bahsediyorsunuz. “Yakalayan ve yakalanan ile Stockholm sendromu arasındaki ilişki konusuna uzun süredir takıntılıyım. Bazen yakalananlar ve artık özgürlükleri üzerinde kontrol sahibi olmayanlar, sonunda bir şekilde durumlarıyla barışmayı başarıyorlar.” Bize bu konuda daha fazla bilgi verebilir misiniz?

Evet, bir arkadaşımın cezaevinde olan bir kız arkadaşı vardı ve bana sorgulayıcısıyla, işkencecisiyle ya da her ne diyorsanız onunla bu ilişkinin nasıl olduğunu ve başladığını anlattı. Adam ona gerçekten aşık olmuştu ve kendisi de ona karşı bir şeyler hissettiğini düşünüyordu. Sonunda onu bir şartla serbest bıraktı: Nerede olursa olsun onunla iletişim kurmaya devam edecekti. Sık sık onun da bu sendroma sahip olup olmadığını merak ediyordum. Onun için tam olarak neydi? Sanırım bu kadından çok önceydi “Women, Life, Freedom” hareketi ama hiçbirimiz alıkonulmadıkça, alıkonulmanın nasıl bir şey olduğunu bilmiyoruz. Ve kadınların çok fazla gücü var ve pes etmeyi reddediyorlar. Ancak bazı durumlarda, örneğin videoda dans eden kadının olduğu gibi bu duruma gerçekten gönüllü olmadığını düşünüyorum. Hayatta ya da özgür kalmak için tek seçenek bu gibi görüldüğü için sadece. Bu yüzden özgürlükleri ile esaretlerine boyun eğmek arasında seçim yapmak zorunda kalan kadınların psikolojik ruh halleriyle çok ilgileniyorum. Ancak bu sadece İran’a özgü değil. Okuyucunun, uzun süredir İran’da yaşamadığını anladığından emin olmak istiyorum ve bunların hiçbirinin İran’da olup bitenlerle bağlantılı olduğunu iddia etmiyorum. Daha genel olarak, tutsak edilmiş kadınlara olan ilgim ve anlayışım hakkında konuşuyorum. Yani bunun “Women, Life, Freedom” hareketi nedeniyle olmuş gibi algılanmasını istemiyorum. Tutuklanan, tecavüze uğrayan, intihar eden, serbest bırakılan pek çok kadın gördünüz ve onların da kendi hikayeleri var. Yani durum çok farklı. Bu sadece onlardan biri.

Bence nereden gelmiş olursanız olun, nerede doğmuş olursanız olun, her şey bir güç meselesidir, özellikle de kadınsanız. İktidarda olanların ve üniformalı olanların, nasıl acı çektirebileceklerinin ve güçsüz olanlarımızın evrenselliği. Bu ana noktalarınızdan biri mi?

Benim için asıl meselenin gücün kötüye kullanılması olduğunu ve üniforma giyen kişilerin, iktidardaki kişilerin genellikle kendilerini kanunların üzerinde görmelerinin, hepimiz için, özellikle de kadınlar için çok korkutucu olduğunu düşünüyorum. Kadınların savaş veya siyasi karışıklık gibi durumlarda ihlal edilen ilk nesne haline geldiğini... Buna Rus askerleri ile Ukraynalı kadınların durumundan “Women, Life, Freedom” hareketine dek pek çok benzeri durum da dahildir. Yani kadınların yanı sıra bana göre, hükümetlerin ve devletlerin insanlar üzerindeki istismarına dek her türlü otoriter toplumu görüyor-

Oksijen

sunuz. Gerçekten endişe edilmesi gereken bir konu. İnsanlar olarak böyle bir sisteme karşı çok fazla güce sahip olduğumuzu hissediyorum. Ve bence yaptığım video, gücün tekdüze olanlar tarafından kötüye kullanılmasıyla ilgili, ama aynı zamanda insanların buna karşı isyan edebilme biçimleriyle de ilgili. Dolayısıyla bu yüzleşme var.

“Her zaman kadın bedeninin İran ile olan ilişkisinden bahsettim”

Beden sanatının enstrümanlarından biri. Kadın bedeni ise hem arzunun hem de şiddetin sembolü. Kadın bedeninin sanatta ve sizin sanatınızda kullanılması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Başından beri her zaman kadın bedeninin İran ile olan ilişkisinden bahsettim. Allah'ın Kadınları'nda bir kadının ve bedeninin nasıl iktidarın siyasi ve dini ideoloji ve söylemlerinin somutlaşmış hali olarak kullanıldığı anlatılmıştı. Yani her yeni hükümet geldiğinde kadınların nasıl yaşaması ve giyinmesi gerektiğine karar veriyorlardı. Bu da İranlı kadınlar için büyük bir direniş oldu çünkü artık hükümetin söylem veya kimlik nesnesi olmak istemiyorlar. Ve bugüne kadar hükümetin başörtüsünü bırakmayı reddetmesinin nedeni budur, çünkü bu onların kimliğidir. Ve İranlı kadınların, edebiyat da dahil olmak üzere, sıklıkla bedenlerinden nasıl bir utanç ve günah yeri olarak bahsettiklerini ve cinselliklerini kontrol edemeyenlerin erkekler olmasına rağmen, kadınların örtünen ve bedenlerinde bir sorun olduğunu düşünen taraf olduğunu anlatan başka çalışmalarım da vardı. Ama bu projeye kadar cinsel istismar ve saldırıyla hiç ilgilenmedim. Bu yüzden ilk kez vücudu tamamen çıplak olarak sunmak için kendime izin verdim çünkü bunu başka şekilde yapmanın yanlış olacağını hissettim. Yani temel olarak, bedeni açığa çıkarmadan cinsel saldırıdan söz edemezsiniz.

Filmin müzikleri hakkında bize neler söylemek istersiniz?

Müzik videonun çok önemli bir parçası. Müzik ve ses tasarımı var. Müzik Amel Maclutí'ye ait. Kendisi, yaklaşık iki, üç yıl önce keşfettiğim, Tunus ve New York arasında yaşayan, muhteşem bir Tunuslu şarkıcı. Ve bu aslında Farsça olan bir şarkı. Şarkıyı ve besteyi aldı ama sözlerini Arapçaya yeniden yazdı. Şarkı aslında Filistin için ve adı da Özgürlük. Ancak ironik bir şekilde, daha sonra “Women, Life, Freedom” hareketi sırasında öldürülen protestoculardan birinin öldürülmeden önce Farsça söylediği anlaşılan bir şarkı. Bu viral oldu ve şarkı da çok popüler oldu. Bu şarkı da video ile aylar sonra olan şey arasındaki bir başka esrarengiz ilişki. Video için daha uygun olacak şekilde daha yavaş, daha melankolik uyarlandı. Daha sonra Paris'te yaşayan İranlı bir arkadaşımın perküsyon defini kullandım çünkü son olarak perküsyonun ritmine ihtiyacım vardı. Ses tasarımı da üvey oğlumla birlikte Johnny Ozari tarafından yapıldı.

Biraz da edebiyat ve özellikle Furuğ Ferruhzad sevginizden bahsetmek istiyorum. O sizin için ne ifade ediyor? Çalışmalarınızı onunla nasıl ilişkilendiriyorsunuz?

Sanırım ona olan takıntım, bedenle ilgili tüm dini ve kültürel, geleneksel, politik tabuları bu kadar açıkça yıkmaya açısından onun bugüne kadar İran'dan gelen en radikal şair olduğunu düşünüyor olmamdan kaynaklanıyor. Bir kadının arzu duygusu, cinselliği ve karşı cinse duyduğu tutku hakkında, kimsenin konuşmaya cesaret edemediği şeyler hakkında açıkça yazdığı için. Ve bugün dahi hâlâ çok tartışmalı bir isim.

Oksijen

Onun o dönemde İran toplumundaki kadın deneyiminden bahsederken metafor kullanma şeklini seviyorum. 1960'lardandı ama bir şekilde günümüze çok uygun. Ve tüm bu tabulardan ve acı verici materyallerden bahsederken onun en uygun şair olduğunu hissettim. Bu nedenle An Other Bird (Başka Kuş) adlı kitabın tamamını kullanıyoruz.

“Mevcut kültürünüzle barışmak için ilerlemeniz gerekiyor”

Ülkenizi özlüyor musunuz ve yeni ülkeniz sizin için ne ifade ediyor?

Aslında bunun bir süreç olduğunu düşünüyorum. Göçmen olan çoğu insan gibi, bence siz de isyan duygusundan öfkeye geçiş yapıyorsunuz, sonra kabul ediyor, geri dönüp ülkenizi, sevdiğiniz kişileri göremeyeceğiniz gerçeğiyle barışıyorsunuz. Daha sonra son derece nostaljik hissettiren şeyleri görmeye başlıyorsunuz. Mesela geçen gece kız kardeşimin kızının evinde bir parti vardı. Ve ben de “Aman Tanrım, bu kadar yılı nasıl da kaçırmışım bu tür toplantıları,” dedim ve sonra inanılmaz derecede üzüldüm. Ama bence işin en kötü yanı, (sadece benim değil, en azından dışarıda yaşayan ve geri dönemeyen çoğu İranlı adına konuşuyorum) sonunda buna alışmak zorunda kalmak. Bunun iyi bir şey olup olmadığından emin değilim, çünkü geçmişinizi, anılarınızı, sizin için çok değerli olan, düşünemeyecek kadar acı veren anılarınızı unutmaya ve bastırmaya çalışıyorsunuz. Bu yüzden onu bir kenara bırakmaya çalışıyorsunuz. Ve bence talihsiz olan şey şu; şimdiki zamanınızla, mevcut kültürünüzle barışmak için ilerlemeniz gerekiyor. Ve bu nedenle, artık geçmişinize, kökeninize erişiminiz olmadığı için, onunla aranızda bir duvar örmeye çalışıyorsunuz. Bunun da son derece hüzünlü bir şey olduğunu düşünüyorum.

Nereyi eviniz olarak görüyorsunuz? Hem toplum hem de kültür olarak nereye ait hissediyorsunuz?

New York. Sanırım yaşadığım her yerden en uzun süre orada olduğum için. Ayrıca orada bir cemiyetim var. Eşim, oğlum, arkadaşlarım var. Temel olarak, New York'un kültürünün doğası gereği, farklı geçmişlere sahip pek çok insanın bir arada yaşadığını düşünüyorum. Her zaman kendimi o kadar güvende hissettim ki, İran'a geri dönersem New York'ta olduğum zamanki rahatlık düzeyini hissedemeyeceğimi düşünüyorum. Kendimi kesinlikle bir yabancı gibi ve dolayısıyla dışlanmış biri gibi hissedirdim. Ama bulunduğum yerde, metroya bindiğimde dünyanın farklı yerlerinden gelen yüzlerle çevreleniyorum ve kendimi gerçekten iyi hissediyorum. Bu bana bir rahatlık seviyesi sağlıyor.

“Bu çalışmanın İran'daki kadınlara indirgenmemesi benim için çok önemli”

Öfke kişisel olarak sizin için ne ifade ediyor? Bunu kendi travmalarınız ve kendi kendinizle yüzleşmeniz için bir tür rehabilitasyon olarak okuyabilir miyiz?

Bence bu çalışmada diğer birçok çalışmamdan daha fazla duygu var; bu sadece cinsel saldırı hakkında değil, aynı zamanda bir topluluğa ihtiyaç duyma, ona aitlik duyma duygusu hakkında da. Ve bence bu çalışmada benden gelen pek çok duygu var. Ve bunun çok dürüst olduğunu hissediyorum.

Elif Tanrıya
27.05.2024

Oksijen

Ve gerçekten mutluyum. Diğer işlerimde de yankı uyandırdığımı hissediyorum; ancak bu seferki kadar duygusal açıdan dürüst ya da duygusal açıdan çıplak değil... Ve bence bu aynı zamanda soyutlaması açısından da çok gizemli, bilmecemsi bir çalışma. Ve insanların bunu anlayamayacağından gerçekten ama gerçekten endişeliydim. İnsanların hayal güçlerini ve gizem çözme yeteneklerini gerçekten nasıl kullanabildiklerini görmek bana büyük bir tatmin sağlıyor. Bu size çok fazla özgürlük veriyor. Ve toplumun farklı katmanlarından insanlar bununla bir şekilde ilişkileniyor. Bu da beni çok mutlu ediyor çünkü bu, sanatın çok derin bir etki yaratabileceği anlamına geliyor. Bunun gibi belirli çalışmaları anlamak için sanat tarihi okumuş olmanıza veya sanat hakkında çok şey bilmenize gerek yok çünkü duygusal bir yakınlığa sahip. Evrenselliğini düşünüyorum. Hakkında konuşmadığımız bir şey de şu: Bu çalışma İran'a gönderme yapsa da, bunun sadece İran'a ve İran'daki kadınlara indirgenmemesi benim için çok önemli, özellikle de orada yaşamadığım için. Oldukça kurgulanmış bir çalışma ve gerçekten tüm insanlar hakkında dünyaya seslenmeyi amaçlıyor. Bu benim için çok önemli; işin herkes tarafından anlaşılması, onlarla ilgili olması ve bu indirgemeci algıya kapılmaması.

“Türk toplumu çalışmalarımı Avrupa'dan daha iyi anlıyor”

Türkiye sizin için ne ifade ediyor? Kültürünü, sanatını, kadını, tarihini biliyor musunuz? Kendinizle benzerlikler buluyor musunuz?

Aslında Türkiye benim için çok özel bir ülke. Her şeyden önce İran'a en yakın olduğum yer burası ama aynı zamanda toplumun, işimin kavrayışı açısından da kültürüme en yakın olan yer. Türk toplumunun benim çalışmalarımı belki de Avrupa ve Amerikan kültüründen daha iyi anladığını düşünüyorum. İranlılar olarak İran ve İslam kültürü arasında bölünmemiz ve bu iki kimlik arasındaki mücadelemiz açısından birbirimize çok benziyoruz. Ve Türkiye'de, Doğu ve Batı'nın İslami uygulama ve geleneğine karşı İslami olmayan gelenekle mücadele ediyorsunuz. Ve aynı zamanda çok kutuplaşmış bir topluluk. Ama bence bu işin güzelliği de bir arada yaşayabilmemiz. Ayrıca, siyasi açıdan konuşursak, her iki ülkenin de çok şey yaşadığını ve halkların çoğu zaman birbiri ardına diktatörlüklerin veya liderlerin kurbanı haline geldiğini düşünüyorum. Ama aynı zamanda garip şekillerde siyaseti görmezden gelmeyi ve bazı açılardan Amerika'da yaptığımız gibi hayatlarımıza devam etmeyi de öğrendik. Ancak İran'da da insanların yaşamak istedikleri siyasi gerçeklikle her gün uğraşmaktan yorulduklarını düşünüyorum. Ve İstanbul'da, etrafta dolaşan tüm sorunlarla, adaletsizliklerle, ayrımcılıklarla, ekonomik sorunlarla, ırkçılıkla ve tüm bunlarla birlikte, insanların gerçekten ellerinden gelen en iyi hayatı yaşamak için her şeyi yaptığını hissediyorum, özellikle de genç nesil, bu çok etkileyici.

Dirimart'la yollarınız nasıl kesişti, sergi nasıl gerçekleşti?

Dirimart'la uzun yıllara dayanan bir tecrübem var, iş birliğimize hangi yılda başladığımızı saymıyorum bile, çok eskilere dayanıyor. Ve yine Türkiye'deki bir galerinin çalışmalarımı izleyicilerine gösterme şansını denemesi beni çok etkiledi. Ve bence çok ısrarcı davrandılar, ister iyi bir pazar olsun, ister kötü bir pazar ya da yaptığım proje ne olursa olsun, memnuniyetle karşıladılar ve onların açıklıkları ve benim gibi bir sanatçıyla çalışma riskini almaları hoşuma gitti. Ve özellikle de bu yeni dizinin, açıkçası, bu ülke için sorunlu olabileceğini düşündüm. Ama bunu gösterecek, bir diyalog yaratacak kadar cesur olmalarına

Oksijen

gerçekten sevindim, ki bu da benim tam olarak ilgilendiğim şey.

“Biz isyan ve mücadele ettiğimiz sürece sistemin değişme şansı var”

Serginizi ziyaret etmeden önce izleyicilerinize neler söylemek istersiniz? Nasıl ayrılmalarını istersiniz? Onlara bir mesajınız var mı?

İnsanların bu eseri anlaması için en önemli şeyin “Women, Life, Freedom” devrimine karşı bir tepki olmadığını bilmeleri olduğunu düşünüyorum. Daha önce yapılmıştı. İkincisi, bir İranlı tarafından yapılmış olan bu sergi, görünürde literatürden yararlanarak İran’a yönelik tüm göndermeleri yapıyor olsa da, aslında sadece İranlılarla, İranlı kadınlarla konuşmuyor. Tüm insanlarla ve tüm kadınlarla konuşuyor. İnsanlıktan bahsediyor, acıdan bahsediyor, Gücün kötüye kullanılmasından bahsediyor. Kaderimizi kontrol edenlere karşı duyduğumuz kaygı ve aşırı korkudan bahsediyor. Ve bu, bugün olup bitenlerle, deneyimlediğimiz dehşetle ve diktatörlerin veya Netanyahu da dahil olmak üzere Trump’a, Biden’a, Putin’e kadar aşırı gücü elinde bulunduran adamların elinde nasıl çaresiz hissettiğimizle son derece alakalı. Ve bir bakıma hepimiz, kendi siyasi çıkarları uğruna her türlü korkunç kararı veren insanların kurbanıyız. Ama çok fazla gücümüz var. Ve sanırım bu video, umutsuzlukla dolu olmasına rağmen gerçekten çok olumlu bir notla bitiyor ki bence bu çok umut verici; biz insanlar isyan ettiğimiz ve mücadele ettiğimiz sürece sistemin değişme şansı var.